STUDIJŲ DALYKO (MODULIO) APRAŠAS

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
LYČIŲ PSICHOLOGIJA	

Dėstytojas	Padalinys
Dr. Jokūbas Gužas jokubas.guzas@fsf.vu.lt	Vilniaus universitetas Filosofijos fakultetas Psichologijos institutas Universiteto g. 9, Vilnius 01122

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji studijų pakopa	Individualiųjų studijų dalykas

Įgyvendinimo forma	Vykdymo laikotarpis	Vykdymo kalba
Mišraus mokymosi	2 ir 4 semestras	Lietuvių kalba

Reikalavimai studijuojančiajam (-ai)	
Išankstiniai reikalavimai: gebėti skaityti mokslinę literatūrą anglų kalba (B2 ar aukštesnis kalbos mokėjimo lygis)	**Gretutiniai reikalavimai:** –

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
5 kreditai	135 val.	32 val.	103 val.

Dalyko (modulio) tikslas		
Lyčių psichologijos dalyko tikslas – suteikti studentams ir studentėms naujausių žinių apie: pagrindines lyčių psichologijos sąvokas; lyčių psichologijos teorijas; tyrimų lyčių psichologijoje metodologinius ypatumus; lytį kaip biologinių ir socialinių veiksnių konstruktą; lyties raidą nuo perinatalinio laikotarpio iki vyresnio amžiaus; lyčių stereotipus; seksizmo ir diskriminacijos dėl lyties reiškinius; lyčių panašumus ir skirtumus; LGBTQ+ žmonių psichologinius ypatumus, psichologinės pagalbos gaires; vaikų ir suaugusiųjų seksualumą; lyties įtaką fizinei ir psichologinei gerovei; lyčių psichologijos kontekstą Lietuvoje.		
Dalyko (modulio) studijų rezultatai	**Studijų metodai**	**Vertinimo metodai**
1) Supranta lyčių psichologinius reiškinius. Žino ir tinkamai vartoja lyčių psichologijos sąvokas. Geba vadovautis lyčių psichologijos teorijomis aiškinant individo, grupės ir visuomenės elgesio dėsningumus. 2) Supranta lyčių psichologijos kaip mokslo paskirtį, uždavinius ir taikomąjį aspektą. Identifikuoja lyčių psichologijos mokslinių tyrimų kryptis. Supranta lyčių psichologijos sąsajas su kitais mokslais ir geba integruoti skirtingų mokslų idėjas bei lyčių psichologijos idėjas tarpusavyje.	Paskaitos, diskusijos ir praktinės užduotys paskaitų ir seminarų metu, vaizdo medžiagos peržiūra, literatūros skaitymas, užduoties rengimas, savirefleksijos rašymas.	Egzaminas, užduotis, savirefleksija.
1) Žino įvairius lyčių psichologijos tyrimų metodologinius ypatumus.	Paskaitos, diskusijos ir praktinės užduotys paskaitų ir seminarų metu,	Egzaminas, užduotis, savirefleksija.

Žino dažniausiai lyčių psichologijos tyrimuose pasitaikančius šališkumus. 2) Geba analizuoti lyčių psichologijos tyrimų skirtingą metodologiją, duomenis, suprantamai pristatyti ir paaiškinti rezultatus, formuluoti išvadas, pateikti praktines rekomendacijas, kritiškai įvertinti tyrimų metodologiją. 3) Aiškinant ir pristatant lyčių psichologijos tyrimų rezultatus, vadovaujasi psichologo etika.	vaizdo medžiagos peržiūra, literatūros skaitymas, užduoties rengimas, savirefleksijos rašymas.	
1) Išmano, kaip lyčių psichologijos žinios gali būti taikomos aiškinant individo, grupės ir visuomenės elgesio ypatumus ir sprendžiant tarpasmenines bei visuomenines problemas, skatinant pokyčius visuomenėje lyčių santykių kontekste.	Paskaitos, diskusijos ir praktinės užduotys paskaitų ir seminarų metu, vaizdo medžiagos peržiūra, literatūros skaitymas, užduoties rengimas, savirefleksijos rašymas.	Egzaminas, užduotis, savirefleksija.
1) Mokosi savo kompetencijos ribose, prižiūrint profesionaliam (-iai) psichologui (-ei), planuoti švietimo, psichologinės pagalbos tikslus bei taikyti įvairius pagalbos būdus darbe su LGBTQ+ grupėmis skirtinguose kontekstuose.	Paskaitos, diskusijos ir praktinės užduotys paskaitų ir seminarų metu, vaizdo medžiagos peržiūra, literatūros skaitymas, užduoties rengimas, savirefleksijos rašymas.	Egzaminas, užduotis, savirefleksija.
1) Geba aiškiai žodžiu, raštu, savarankiškai, laikantis profesinės etikos standartų, pristatyti lyčių psichologijos tyrimais grįstas žinias ir rezultatus kolegoms (-ėms), siekiant informuoti, aiškinti, diskutuoti. 2) Geba veiksmingai bendrauti, produktyviai dirbti komandoje, pripažįstant kiekvieno nario indėlį, laikytis pagarbos principų ir etinių standartų.	Paskaitos, diskusijos ir praktinės užduotys paskaitų ir seminarų metu, vaizdo medžiagos peržiūra, literatūros skaitymas, užduoties rengimas, savirefleksijos rašymas.	Egzaminas, užduotis, savirefleksija.
1) Geba būti jautriu (-ia) galios, privilegijų ir diskriminacijos klausimais. Geba elgtis vadovaujantis etikos standartais. 2) Geba reflektuoti savo patirtį, ribotumus. 3) Vadovaujasi samprata, kad psichologiniai aiškinimai yra sudėtingi ir negalutiniai, gali priklausyti nuo populiacijos ir konteksto. 4) Geba taikyti lyčių psichologijos žinias ir įgytus įgūdžius asmeninei ir karjeros raidai.	Paskaitos, diskusijos ir praktinės užduotys paskaitų ir seminarų metu, vaizdo medžiagos peržiūra, literatūros skaitymas, užduoties rengimas, savirefleksijos rašymas.	Egzaminas, užduotis, savirefleksija.

Temos	Kontaktinio darbo valandos			Savarankiškų studijų laikas ir užduotys	
	Paskaitos	Seminarai	**Visas kontaktinis darbas**	**Savarankiškas darbas**	**Savarankiškai atliekamos užduotys**
1. Įvadas į lyčių psichologiją. *Trumpa lyčių psichologijos istorija. Svarbiausios lyčių psichologijos sąvokos. Intersekcionalumo teorija. Lyties „nematomumas“. Privilegijos. Galia. Moterų, vyrų, LGBTQ judėjimai.*	4	2	**6**	**6**	Nr. 4 privalomos literatūros sąraše studijos (11 psl.). Savarankiškos paskaitų ir seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (1 skyrius).
2. Tyrimai lyčių psichologijoje. *Maksimalistinis ir minimalistinis požiūris lyčių psichologijos tyrimuose. Dažniausiai pasitaikantys šališkumai lyčių psichologijos tyrimuose.*	–	1	**1**	**2**	Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (73–75 psl.). Savarankiškos seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (2 skyrius).
3. Lytis – prigimties ar/ir aplinkos rezultatas? *Tipiška lyties diferenciacija. Lyties diferenciacijos variacijos. Interlytiškumas. Smegenų lytiniai skirtumai.*	2	2	**4**	**4**	Nr. 5 privalomos literatūros sąraše studijos (2 psl.). Savarankiška dėstytojo nurodyto filmo peržiūra (1–2 val.). Savarankiškos paskaitų ir seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (3 skyrius).
4. Lyties raida. *Psichologinės lyties raidos teorijos. Lyties raida skirtingais gyvenimo tarpsniais. Skirtingos vyriškumų sampratos.*	2	2	**4**	**6**	Nr. 6 privalomos literatūros sąraše studijos (10 psl.). Savarankiškos paskaitų ir seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (4 skyrius).
5. Lyčių stereotipai.	2	2	**4**	**4**	Nr. 7 ir 8 privalomos literatūros sąraše

Lyčių stereotipų samprata. Psichologinės lyčių stereotipų teorijos. Lyčių stereotipų priežastys ir pasekmės. Lyčių stereotipų tikslumas ir universalumas. Vyrų savižudybių ir alkoholizmo problema.					studijos (6 psl. ir 68–72 psl.). Savarankiškos paskaitų ir seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (5 skyrius).
6. Seksizmas ir diskriminacija dėl lyties. *Seksizmo samprata. Ambivalentiško seksizmo teorija. Socialinio dominavimo teorija. Sistemos pateisinimo teorija. Seksizmo pasekmės. Diskriminacijos dėl lyties samprata. Priemonės kovoti su seksizmu ir diskriminacija dėl lyties.*	2	–	**2**	**2**	Savarankiškos paskaitų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (6 skyrius).
7. Lyčių panašumai ir skirtumai. *Lyčių panašumo hipotezė.*	–	1	**1**	**6**	Nr. 9 straipsnio privalomos literatūros sąraše studijos (10 psl.). Savarankiškos seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (2 skyrius).
8. LGBTQ+ psichologija. *Seksualinės orientacijos komponentai. Translytiškumo samprata. Translytiškumas diagnostinėse nomenklatūrose. Diagnozavimas. Paplitimas. Neheteroseksualumo raida. Lyties disforija. Tranzicija. LGBTQ+ istorija pasaulyje ir Lietuvoje. Nuostatos. Psichikos sveikata. Mažumų streso teorija. Poreikiai. Psichologinė pagalba.*	2	2	**4**	**8**	Nr. 10, 11 ir 14 privalomos literatūros sąraše studijos (4 psl., 32–56 psl., 124–158 psl.). Nr. 3 privalomos literatūros sąraše studijos. Savarankiška diskusijos „Translyčiai Lietuvoje: kasdienis iššūkis būti savimi“ įrašo peržiūra (50 min.). Savarankiškos paskaitų ir seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (9 skyrius).
9. Seksualumas. *Seksualumo samprata. Vaikų seksualumas skirtingais amžiaus tarpsniais. Įsitikinimai apie suaugusiųjų seksualumą. Orgazmo atotrūkis. Seksualinis fluidiškumas. Seksualumo trajektorijos. Seksualinių*	–	2	**2**	**10**	Nr. 12 privalomos literatūros sąraše studijos (241–296 psl.). Savarankiška dėstytojo nurodyto filmo peržiūra (1–2 val.).

būsenų medikalizavimas. Kalbėjimas apie seksualumą.					Savarankiškos seminarų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (9 skyrius).
10. Lytis ir sveikata. *Lyties įtaka fizinei ir psichologinei sveikatai. Su lytimis susiję biologiniai ir socialiai veiksniai, darantys įtaką sveikatai.*	2	–	**2**	**4**	Savarankiškos paskaitų medžiagos studijos. Papildomos Nr. 1 privalomos literatūros sąraše studijos (12, 13 skyriai).
11. Apibendrinimas. *Lyčių psichologijos keliami iššūkiai ir ateities perspektyvos.*	–	2	**2**	**9**	Nr. 13 privalomos literatūros sąraše studijos (18 psl.).
Užduoties atlikimas	–	–	–	**5**	Atlikti užduotį
Savirefleksijos parengimas	–	–	–	**5**	Parengti savirefleksiją
Pasirengimas egzaminui	–	–	–	**32**	Pasirengti egzaminui
Iš viso	16	16	**32**	**103**	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Egzaminas	70	Sesijos metu	15–25 uždaro, trumpojo atsakymo ir atviro tipo klausimų. Klausimai sudaryti iš paskaitų, seminarų, video medžiagos ir privalomos literatūros. Teisingai atsakytas uždaro ir trumpojo atsakymo tipo klausimas vertinamas 0,25 balo, atviro tipo klausimas – 0,5 balo. Iš egzamino iš viso galima gauti 7 balus. Galutiniam teigiamam dalyko įvertinimui privaloma gauti teigiamą egzamino įvertinimą, t. y. bent 3,5 balus.
Užduotis	15	Iki seminaro tema „Lyčių stereotipai“	Prasidėjus dalykui apie 3–4 savaites studentai (-ės) turi stebėti savo aplinką (visuomenines erdves, medijas, asmenines patirtis ir kt.) ir fiksuoti, ką iš aplinkos galima sužinoti apie lyčių įvaizdžius/vaidmenis. Rezultatus reikės apibendrinti mažesnėje studentų (-čių) grupelėje, parengti „PowerPoint“ prezentaciją, kurioje atsispindėtų apibendrinta stebėjimo informacija, ir įrašyti apie 15–20 minučių video pristatymą, kuriame visi grupelės nariai (-ės) turi pristatyti stebėjimo rezultatus. Vertinant užduotį bus atsižvelgiama į grupelės gebėjimą apibendrinti stebėjimo informaciją, iliustruoti/pateikti taiklius ir įvairius pavyzdžius. Užduotis vertinama 0–0,5–1–1,5 balu. Iš viso galima gauti 1,5 balą. Visi grupelės nariai (-ės) vertinami vienodai. Nepateikus arba vėliau negu numatyta pateikus užduotį – ji nevertinama.
Savirefleksija	15	Iki seminaro tema	Išklausius dalyką reikės parengti apie 500 žodžių apimties savirefleksiją.

		„Apibendrinimas“	Savirefleksijoje turi atsispindėti dalyko metu sukauptos patirties integracija. Priklausomai nuo to, kiek parengtoje savirefleksijoje įvardijamas ir analizuojamas subjektyvus patyrimas studijuojant lyčių psichologiją, kiek šis patyrimas apima visą studijuotą dalyką, savirefleksija vertinama 0–0,5–1–1,5 balu. Nepateikus arba vėliau negu numatyta pateikus savirefleksiją – ji nevertinama ir studentas (-ė) neprileidžiamas (-a) prie egzamino.

Lankomumo reikalavimai: paskaitų lankomumas rekomenduojamas, seminarų – privalomas. Be neigiamų pasekmių galite praleisti 2 seminarus. Praleidus daugiau seminarų – už kiekvieną kitą praleistą seminarą mažinamas galutinis dalyko įvertinimas 1 balu, t. y. praleidus 3 seminarus minus 1 balas, praleidus 4 seminarus minus 2 balai. Praleidus daugiau negu 4 seminarus – studentas ar studentė neprileidžiami prie egzamino. Nustatant praleistų seminarų skaičių, įskaitomi visi praleidimai, nepriklausomai nuo jų priežasties. Praleidimų priežasties nurodyti ar apie juos iš anksto informuoti dėstytojo nereikia.

Autorius (-iai)	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidykla ar internetinė nuoroda
Privaloma literatūra				
1. Bosson, J. K. et al.	2022	The Psychology of Sex and Gender	2nd edition	SAGE
2. Lietuvos psichologų sąjunga	2023	LGBTQIA+ sąvokų žodynėlis		Lietuvos psichologų sąjunga
3. Zabarauskas, R. ir Femina, A.	2018	Lietuva atsiskleidžia: 99 LGBT+ istorijos		Naratyvas
4. Braun, V. ir Wilkinson, S.	2005	Vagina equals woman? On genitals and gendered identity	Vol. 28, 509–522	Women's Studies International Forum
5. InterACT		INTERSEX 101. Everything you want to know!		InterACT https://interactadvocates.org/wp-content/uploads/2025/04/DIGITAL-Intersex-101-Handout-Double-Sided-Posters.pdf
6. Bosson, J. K. ir kt.	2009	Precarious Manhood and Displays of Physical Aggression	Vol. 35, No. 5. 623–634	Personality and Social Psychology Bulletin
7. Grigienė, D. ir kt.	2022	Gender Self-Confidence as a Protective Factor for Suicide Risk: Analysis of the Sample of Lithuanian Men	Vol. 13, 1–8	Frontiers in Psychology
8. Stumbrys, D.	2023	Žalingos alkoholio vartojimo praktikos Lietuvoje: socialinis kontekstas ir vyrų patirtys		Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos institutas http://dsts.lstc.lt/wp-content/uploads/2023/11/zalingos_alkoholio_vartojimo_praktikos_lietuvoje_daumantas_stumbrys.pdf
9. Hyde, J. S.	2005	The Gender Similarities Hypothesis	Vol. 60, No. 6, 581–592	American Psychologist
10. Frost, D. M. ir Meyer, I. H.	2023	Minority Stress Theory: Application, Critique, and Continued Relevance	Vol. 51, 1–6	Current Opinion in Psychology

11. Labanauskas, L.	2021	Lyčiai neutralios partnerystės įteisinimo galimybių analizė ir kokybinis tyrimas apie LGBTQIA+ asmenų poreikius		Lietuvos socialinių mokslų centras, Lietuvos žmogaus teisių centras https://ztcentras.lt/wp-content/uploads/2021/10/Lyciai-neutralios-partnerystes-iteisinimo-galimybiu-analize-ir-kokybinis-tyrimas-apie-LGBTQIA-asmenu-poreikius.pdf
12. Fraiberg, S. H.	2017	Stebuklingi metai		Vaga
13. Hyde, J. S. ir kt.	2019	The Future of Sex and Gender in Psychology: Five Challenges to the Gender Binary	Vol. 74, No. 2, 171–193	American Psychologist
14. Mizielinska, J.	2023	Queer Kinship on the Edge? Families of Choice in Poland	1st Edition	Routledge
Papildoma literatūra				
1. Amerikos psichologų asociacija	2023	Psichologinės pagalbos gairės dirbantiems su seksualinėms mažumoms priklausančiais asmenimis		Lietuvos psichologų sąjunga
2. American Psychological Association	2015	Guidelines for Psychological Practice with Transgender and Gender Nonconforming People	Vol. 70, No. 9, 832–864	American Psychologist
3. The World Professional Association for Transgender Health	2022	Standards of Care for the Health of Transsexual, Transgender, and Gender Nonconforming People, Version 8	Vol. 23, No. S1, S1–S258	International Journal of Transgender Health
4. Gužas, J. ir Skruibis, P.	2025	Prevalence and Associations of Suicidal Thoughts and Suicide Attempts by Sexual Orientation Among Students in Lithuania	Sep 15, 1-14	Archives of Suicide Research. doi: 10.1080/13811118.2025.2565500
5. Gužas, J. ir Skruibis, P.	2025	Understanding suicidal ideation among non-heterosexual students: A network analysis of the minority stress and integrated motivational-volitional models	Sep. 30, 1-14	Death Studies doi: 10.1080/07481187.2025.255973
6. Gužas, J.	2026	Neheteroseksualių studentų suicidiškumas. Daktaro disertacija		https://epublications.vu.lt/object/elaba:280891255/index.html